

Кушніренко В. О.,
доцент кафедри політології
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
(м. Київ, Україна)

ТИПОЛОГІЗАЦІЯ КАВКАЗЬКОГО «РАДИКАЛЬНОГО ІСЛАМУ» НА ПІВНІЧНОМУ КАВКАЗІ В ПОСТРАДІАНСЬКІЙ ПЕРІОД

Анотація. Автор проаналізував та типологізував так званий ісламський чинник у соціально-політичних процесах Західного та Центрального Кавказу, де традиційна, до-ісламська культурна складова завжди посідала основне місце. Розглянуто етноконфесійні та соціально-політичні контексти у взаємозв'язку.

Ключові слова: ісламський чинник, традиційний Іслам, республіки Північного Кавказу, ваххабізм, салафітська ідеологія, «молоді мусульмани».

Важливим суб'єктом, який конститує ісламський чинник у соціально-політичних процесів на Північному Кавказі, є так званий північнокавказький «радикальний Іслам». Цей феномен досить неоднозначний і неоднорідний. З одного боку, не можна заперечувати проникнення в північнокавказький регіон ідей і носіїв салафітської та інших близьких їй радикальних ідеологій. Однак, з іншого боку, слід чітко відокремлювати справжніх представників цих напрямів від квазіносіїв салафітської чи іншої радикальної ідеології.

Представники салафітського та сутнісно близьких йому інших ісламістських рухів нечисленні в досліджуваному регіоні, незважаючи на серйозну підтримку різних закордонних центрів, фондів, організацій. Основна причина такого явища полягає у високому рівні етнокультурної самосвідомості та етнічної домінанти над релігійною у західно- і центрально-кавказьких народів. Тому, вступаючи в конфлікт із традиціями горців, представники фундаменталістської ідеології максимально звужують свою соціальну базу. Реальну конкуренцію впливу екстремістських фундаменталістських рухів у регіоні становлять освічені представники традиційних мазхабів, які стоять на позиціях помірної ісламізації суспільного життя [1].

Значно численніші представники іншої складової «північнокавказького радикального Ісламу» – так звані квазіносії, фундаменталістська ідеологія існує для них як ширма для прикриття діяльності, далекої від основних постулатів радикальних ісламістських ідеологій. Їх зі значними застереженнями можна назвати екстремістськими ісламістськими рухами, оскільки їхні реальні інтереси перебувають поза релігійною площиною. Ідеологічна пропаганда для таких рухів – це тактична зброя для дестабілізації політичної ситуації. Мотивація представників таких рухів абсолютно інша порівняно зі справжніми носіями ісламського фундаменталізму [2]. Результати польових досліджень у північнокавказькому регіоні дають підстави стверджувати, що окремим суб'єктом, який конститує ісламський чинник, є також так звані молоді мусульмани, котрих помилково або кон'юнктурно зараховують до «радикальних ісламістів». Неправомірність такого підходу полягає в тому, що базові ціннісні орієнтири цієї групи в північнокавказькому Ісламі відрізняються від класичних салафітських постулатів, а методи досягнення цілей важко назвати екстремістськими.

«Молоді мусульмани» мають різні форми організації та соціальної значущості в республіках. Так, у Кабардино-Балкарській республіці їхні лідери зуміли створити єдину організацію та навчально-дослідний центр [3]. В інших республіках, наприклад в Адигеї, вони існують як окремі групи. Відрізняється і ставлення влади до цих рухів: від жорсткого в Карачаєво-Черкесії, де рух «молодих мусульман» поставлено поза законом, до нейтрального в Республіці Адигея, де навіть муфтіят спокійно ставиться до їхньої діяльності, через що муфтія іноді звинувачують у симпатіях до них [4].

У Кабардино-Балкарії ситуація неоднозначна: хоча «молоді мусульмани» й зазнають останнім часом гонінь, але причиною цього є, найімовірніше, певна політична кон'юнктура,

пов'язана з гострими проблемами загальнокавказьких політичних процесів, а не політика щодо цих груп.

Конфлікт «молодих мусульман» із представниками традиційного духовенства відбувається в основному через вплив перших на релігійні верстви суспільства, критику рівня освіти сучасного духовенства, а також через особистісний чинник. Серед «молодих мусульман» багато людей, які здобули освіту в авторитетних світових ісламських навчальних центрах. Рівень їхньої освіти справді високий, що, своєю чергою, і стає причиною як об'єктивної критики традиційного духовенства, так і міжособистісних конфліктів з місцевими імамами або ефенді. Але всі ці проблеми можна розв'язати, підвищивши рівень ісламської освіти представників офіційного духовенства. Показовим є приклад Карачаєво-Черкеської республіки, де існує вельми прогресивний ісламський інститут, що готує молоді кадри і має високий рівень викладання [5].

Об'єктивно аналізуючи феномен «молодих мусульман», можна говорити про те, що це явище релігійного та соціального життя в досліджуваному регіоні є радше прогресивним і позитивним. Воно сприяє розвитку Ісламу в регіоні та стимулює процеси ісламської освіти серед населення західно- і центральнокавказьких республік, не становить небезпеку для традиційного устрою північнокавказького суспільства.

Література:

1. Інтерв'ю з ректором Ісламського інституту в м. Черкеськ, головним кадієм КЧР і Ставропольського краю Ісмаїлом-Хаджи Бостановим, Черкеськ, Карачаєво-Черкеська республіка, РФ, 14 жовтня 2004 р.
2. Інтерв'ю з представниками муфтіяту, Грозний, Чеченська республіка, РФ, 25 вересня 2004 р.
3. Інтерв'ю з науковим співробітником КБІГД А. Х. Мухожевим, Нальчик, Кабардино-Балкарська республіка, РФ, 29 вересня 2004 р.
4. Інтерв'ю з директором АРІГД А. Ю. Чиргом, Майкоп, Республіка Адігея, РФ, 11 жовтня 2004 р.
5. Інтерв'ю з ректором Ісламського інституту в м. Черкеськ, головним кадієм КЧР і Ставропольського краю Ісмаїлом-Хаджи Бостановим, Черкеськ, Карачаєво-Черкеська республіка, РФ, 14 жовтня 2004 р.

Муляр В. І.,

доктор філософських наук,

Житомирський державний технологічний університет

(м. Житомир, Україна)

ПОСТКОЛОНІАЛІЗМ: РОЗДУМИ НА АКТУАЛЬНУ ТЕМУ

Анотація. Аналізується внутрішній взаємозв'язок постколоніалізму та колоніалізму. Характер колоніалізму розглядається в контексті політичного режиму як такого, що вирішальним чином впливає на змістовні проблеми постколоніалізму. В цьому вимірі висвітлені деякі проблеми постколоніальної України.

Ключові слова: постколоніалізм, колоніалізм, авторитарний режим, тоталітарний режим, постколоніальна Україна.

Насамперед потрібно сказати, що постколоніалізм як історичний феномен не з'являється сам по собі, він – завжди наслідок колоніалізму. В усіх аспектах суспільного життя: економічному, політико-правовому, світоглядно-духовному, причому духовно-світоглядні його виміри є найбільш глибинними, а тому сутнісними для вказаного явища. Це пояснюється очевидною сталістю, постійністю, тягловістю як духовних, так і світоглядних засад життєдіяльності будь-якого соціуму, адже вони формуються тривалий час, тому дуже важко піддаються суттєвим трансформаціям.